

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

УДК 347.724:343.34:004.738.5(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-2-5>

Возняковська К. А.,

доктор юридичних наук, професор,

завідувачка кафедри цивільного, господарського права та приватноправових дисциплін

Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВА САМОЗАЙНЯТИСТЬ ЧИ КРИМІНАЛЬНИЙ РИЗИК? ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ВЕБКАМ-МОДЕЛІНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: МІЖГАЛУЗЕВИЙ АНАЛІЗ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ НОРМАТИВНОЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

DIGITAL SELF-EMPLOYMENT OR CRIMINAL RISK? THE LEGAL NATURE OF WEBCAM MODELING IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION: INTERDISCIPLINARY ANALYSIS, FOREIGN EXPERIENCE, AND PROSPECTS FOR REGULATORY LEGALIZATION IN UKRAINE

У статті здійснено міжгалузевий правовий аналіз вебкам-моделінгу як нового феномена цифрової економіки. Авторка розкриває складність юридичної кваліфікації цієї діяльності, яка балансує між фрілансом, цифровим самовираженням і потенційною порнографією. Особливу увагу приділено фрагментарності національного законодавства, відсутності спеціальних норм щодо статусу моделей, умов роботи та захисту персональних даних. Аналізуються міжнародні підходи, зокрема США, Великої Британії, Німеччини, Франції та Польщі – де моделі визнаються самозайнятими або фрілансерами, а платформи регулюються в контексті цифрової безпеки.

У роботі підкреслено потребу у створенні прозорих механізмів захисту прав моделей, урахування етичних меж і конфлікту юрисдикцій у випадках транснаціональних трансляцій. Висвітлюються виклики, пов'язані з податковою тінізацією, кримінальними ризиками за ст. 301 ККУ, а також проблеми піратства, витоку персональних даних, онлайн-насилства. Запропоновано концепцію «поміркованої легалізації» через саморегуляцію, договірні механізми, адаптацію європейських директив, а також імплементацію практики notice & takedown.

Особливу увагу приділено питанню цифрового суверенітету як чинника правового захисту громадян у межах глобалізованого середовища. Піднімається проблема недостатньої наукової розробки теми в українському праві та необхідність формування відповідного термінологічного апарату. Обґрунтовується, що врегулювання цієї сфери потребує балансування між цінностями особистої автономії, публічної моралі, економічної свободи та цифрової гігієни. Автор зазначає на необхідність виведення індустрії з «сірої зони» через інструменти правової визначеності, цифрового суверенітету та соціального захисту. Сформульовано конкретні пропозиції для законодавця щодо врегулювання цієї діяльності та створення єдиної нормативної рамки.

Ключові слова: вебкам-моделінг; цифрова самозайнятість; платформи відповідальної модерації; adult tech; кримінально-правова оцінка; інтернет-праця; правовий статус моделі; сексуальні права; кібербезпека; гібридна зайнятість.

This article presents an interdisciplinary legal analysis of webcam modeling as a new phenomenon in the digital economy. The author explores the complex legal qualification of this activity, which operates at the intersection of freelancing, digital self-expression, and potential pornography. Special attention is paid to the fragmented nature of national legislation, the absence of specific legal norms regarding the status of models, their working conditions, and the protection of personal data. The paper examines international approaches, particularly in the United States, the United Kingdom, Germany, France, and Poland—where models are recognized as self-employed or freelance workers, and platforms are regulated in the context of digital safety.

The research highlights the urgent need to establish transparent mechanisms for safeguarding the rights of models, taking into account ethical boundaries and jurisdictional conflicts in the context of cross-border broadcasting. It outlines

challenges related to tax evasion, criminal liability under Article 301 of the Criminal Code of Ukraine, as well as issues of content piracy, data breaches, and online abuse. The concept of «moderate legalization» is proposed through self-regulation, contractual frameworks, the adaptation of EU directives, and the implementation of notice-and-takedown practices.

Particular emphasis is placed on the issue of digital sovereignty as a factor in the legal protection of citizens in a globalized environment. The article raises the problem of insufficient academic research on this topic in Ukrainian legal scholarship and underscores the need to develop a coherent terminological framework. It argues that the regulation of this sector requires balancing personal autonomy, public morality, economic freedom, and digital hygiene. The author stresses the importance of bringing the industry out of the "gray zone" through tools of legal certainty, digital sovereignty, and social protection. Concrete proposals are formulated for lawmakers to regulate this field and to develop a unified legal framework.

Key words: *webcam modeling; digital self-employment; responsible moderation platforms; adult tech; criminal law assessment; internet labor; legal status of the model; sexual rights; cybersecurity; hybrid employment.*

У сучасному цифровому просторі вебкам-моделінг став одним із динамічних сегментів онлайн-економіки, проте його правовий статус залишається неоднозначним і неврегульованим. Вебкам-діяльність на межі між творчим самовираженням, цифровою самозайнятістю та інтимним сервісом викликає серйозні дискусії щодо її кваліфікації в межах трудового, цивільного, податкового й кримінального права. В умовах відсутності спеціального законодавчого регулювання виникає низка юридичних колізій: моделі часто позбавлені соціального захисту, інтелектуальні права на контент систематично порушуються, а платформи працюють у сірій зоні відповідальності.

Особливої актуальності набуває необхідність збалансувати захист особистих прав учасників цієї індустрії з вимогами публічної моралі та безпеки. У багатьох країнах, зокрема в Україні, правозастосовна практика щодо вебкам-моделінгу є суперечливою, а спроби криміналізації цього явища відбуваються без чіткої правової кваліфікації.

Метою цієї наукової статті є здійснення комплексного правового аналізу явища вебкам-моделінгу в умовах цифрової трансформації економіки та права; розкриття юридичної природи вебкам-моделінгу, проаналізувати особливості його правового статусу в різних країнах, окреслити виклики, пов'язані із захистом прав моделей, оподаткуванням доходів, проблемами праці та цифрової приватності.

Тематика правового регулювання вебкам-моделінгу досі залишається малодослідженою в українській і міжнародній правничій науці. На відміну від усталених інститутів трудового, податкового чи кримінального права, правовий статус онлайн-моделінгу перебуває у стані пра-

вової невизначеності, що зумовлює недостатню увагу до цієї проблематики в академічному середовищі.

У вітчизняному праві відсутні спеціальні дослідження, присвячені саме вебкам-діяльності. Лише окремі публікації в рамках досліджень цифрової праці, IT-права, права на приватність чи правового статусу самозайнятих осіб частково торкаються суміжних питань. Серед праць, що можуть становити інтерес для аналізу, можна відзначити дослідження у сфері регулювання digital-content, авторського права, а також судову практику щодо ст. 301 ККУ, яка іноді використовується для тлумачення діяльності студій або моделей.

У міжнародній доктрині наявні лише фрагментарні роботи з питань adult tech, де вебкам-моделінг згадується в контексті платформи OnlyFans або як форма gig economy. Автори таких досліджень, наголошують на важливості правового захисту моделей як цифрових працівників, необхідності оподаткування цієї сфери та впровадження етичних стандартів індустрії.

Виклад основного матеріалу. Юридична кваліфікація вебкам-моделінгу є складною через міжгалузевий характер цієї діяльності, що поєднує елементи самозайнятості, виробництва цифрового контенту, розважальних послуг та іноді – порнографічного продукту. У більшості країн вебкам-моделінг не має окремого правового визначення, через що його правовий статус залежить від податкового режиму, трудового законодавства, кримінального кодексу та правил діяльності цифрових платформ.

Вебкам-моделінг – відносно нове соціально-економічне явище, що виникло на перетині розвитку цифрових технологій, медіа та

індустрії розваг. У XXI столітті ця сфера набула масового характеру, трансформуючись із маргінального сегменту в масштабний онлайн-бізнес із багатомільйонними обігами. За даними дослідження Grand View Research, глобальний ринок adult live-streaming оцінювався в 87,55 мільярда доларів США у 2023 році та, за прогнозами, зростатиме зі середньорічним темпом зростання (CAGR) на рівні 23,0 % з 2024 по 2030 рік [6]. Водночас правове регулювання вебкам-моделінгу залишається фрагментарним, непослідовним і часто залежить від моральних, культурних або політичних контекстів конкретної юрисдикції.

Юридична природа моделі визначається умовами платформи, договором (або його відсутністю) із студією, а також податковим і трудовим статусом особи. Часто вебкам-моделі формально є фрілансерами, самозайнятими або взагалі не мають юридичної легалізації. Це створює низку правових прогалів, пов'язаних із соціальними гарантіями, трудовими правами, пенсійним страхуванням та можливістю судового захисту. Юридична кваліфікація вебкам-моделінгу коливається від самозайнятості до потенційного порушення норм про обіг порнографії залежно від контексту, юрисдикції, платформи та форми співпраці. Відсутність єдиної моделі класифікації ускладнює правозастосування, створює ризики правової невизначеності для моделей і перешкоджає системному регулюванню цього сегменту цифрової економіки.

В Україні вебкам-моделінг як вид діяльності прямо не заборонений законодавством. Водночас відсутність спеціального нормативного регулювання, неоднозначна соціальна думка, а також упереджене або формально-криміналізоване сприйняття цієї сфери окремими правоохоронними органами формують хибне уявлення в суспільстві про начебто протиправний характер такої діяльності. У публічному дискурсі це часто подається як апріорі криміналізована практика, хоча з юридичного погляду сама по собі участь у вебкам-активності не є підставою для кримінальної чи адміністративної відповідальності. Основні питання виникають у зв'язку з а) обмеженнями у сфері обігу порнографії (ст. 301 ККУ); б) неврегульованістю дистанційної праці у сфері цифрових

розваг; в) відсутністю специфічного регламенту щодо хмарного зберігання персональних даних моделей і клієнтів. На практиці вебкам-студії працюють як ТОВ або ФОП, а самі моделі – як незалежні підрядники. Проте при розгляді трудових спорів або кримінальних проваджень правовий статус таких осіб часто трактується не вигідно для моделей.

У США, Канаді, Великій Британії та Німеччині вебкам-моделінг має більш усталене регулювання. Наприклад, у США IRS класифікує вебкам-моделей як незалежних підрядників (independent contractors), і вони зобов'язані подавати декларації за формою 1099 [4]. Платформи публічно вимагають від моделей підтвердження віку, податкового статусу та банківських реквізитів. У Франції вебкам-моделінг підпадає під категорію «роботи цифрового артиста» та оподатковується як творча само зайнятість [15]. У Великій Британії діяльність вебкам-моделей підлягає регулюванню згідно з Online Safety Act 2023, що вимагає від платформ впровадження систем верифікації віку та інструментів боротьби з онлайн-насильством [8].

Однією з ключових правових проблем є межа між еротичним контентом і порнографією, яка в різних юрисдикціях трактується по-різному. У низці країн (Сінгапур, Саудівська Аравія, ОАЕ) будь-який вебкам-вміст прирівнюється до кримінального діяння. Водночас у Канаді, Франції, Нідерландах діє принцип контекстної допустимості – дозволено все, що не порушує інші норми (згода, повноліття, захист даних).

Згідно зі статтею 301 Кримінального кодексу України, виготовлення, зберігання чи розповсюдження порнографічних матеріалів карається штрафом або позбавленням волі до 3 років [11]. Проте юристи з Juscutum зазначають, що вебкам-моделінг зазвичай не підпадає під це визначення, оскільки трансляції відбуваються в реальному часі без обов'язкової фіксації контенту. Вони підкреслюють, що «Сексуальний, еротичний і порнографічний контент – це різні правові категорії, і вебкам-трансляції рідко кваліфікуються як порнографія через відсутність матеріального носія» [9]. Однак ризики залишаються. Якщо трансляція записується та розповсюджується, це може порушити статтю 301. Крім того, правоохоронні

органи іноді розглядають вебкам-студії через призму статті 303 КК України про організацію проституції [14]. Також питання викликає міжнародна трансляція: модель може транслюватися з юрисдикції, де це дозволено, але клієнт перебуває в державі, де такий контент заборонений. Це створює конфлікт правових систем і складнощі в застосуванні юрисдикційних норм.

Згідно з дослідженням Freedom House (2023), в понад 36 країнах діє повна або часткова заборона на adult content, включаючи Іран, Пакистан, Туреччину, Індію [2]. Це унеможливує легальний доступ до платформ для користувачів і моделей та змушує останніх шукати обхідні цифрові рішення — VPN, проксі, хостинг за кордоном. Водночас у країнах ЄС, Австралії та США поширюється концепція «платформи відповідальної модерації», що вимагає від стрімінгових сервісів пріоритетно захищати модель, а не користувача.

Важливою складовою правового регулювання є оподаткування доходів вебкам-моделей. У багатьох країнах це — зона тіньової економіки. В Україні, за оцінками аналітиків, щороку вебкам-індустрія генерує мільйони доларів, переважно без офіційного декларування. Це створює виклики для ДПС, підриває прозорість ринку праці та позбавляє моделей соціальних гарантій [16].

Крім того, моделі часто стикаються з проблемами витоку особистих фото, відео, шантажу. Вебкам-моделінг передбачає обробку чутливих даних, таких як зображення чи паспортні дані для верифікації. Це підпадає під Закон України «Про захист персональних даних». Відсутність договорів про конфіденційність, зберігання даних на закордонних серверах, а також складність верифікації осіб, що замовляють послуги — все це формує правовий вакуум у частині цифрової безпеки. Моделі фактично позбавлені захисту від переслідувань, доксингу, витоків приватної інформації.

Згідно з Grand View Research, 2024, глобальний ринок вебкамер (який частково перетинається з вебкам-індустрією) оцінювався в 8.6 мільярдів доларів у 2023 році з прогнозом зростання до 13.94 мільярдів до 2030 року [3]. Щодо частки України в цій індустрії, конкретні статистичні дані важко знайти через відсут-

ність офіційної звітності та тіньовий характер значної частини діяльності. Однак, згідно з повідомленням BRDO, OnlyFans, одна з провідних платформ для розміщення еротичного контенту, сплатила понад 34 мільйони гривень (приблизно 920 тисяч доларів США) податку на додану вартість до державного бюджету України лише за перші шість місяців 2023 року. Це свідчить про значну активність українських користувачів на цій платформі [13].

У Нідерландах діє система податкової лояльності до вебкам-моделей, які вчасно подають декларації: моделі визнаються фрілансерами із правом на спрощене оподаткування та пенсійні відрахування. **Вебкам-моделінг є легальним** в Польщі за умови, що всі учасники досягли 16-річного віку. Моделі можуть працювати як самозайняті особи (JDG) або через агентства, які укладають з ними трудові договори. У разі самостійної діяльності, моделі повинні зареєструвати свою діяльність відповідно до класифікації PKD 59.12.Z або 63.12.Z та сплачувати податки [5].

Україна поки що перебуває в стадії «мовчазної толерантності» до вебкам-індустрії. Відсутність заборони — не рівнозначна врегульованості. З огляду на обсяг тіньової економіки та соціальні наслідки для тисяч молодих людей, які працюють у цій сфері, назріла потреба в делікатному, але системному правовому підході.

Йдеться не про легалізацію порнографії, а про створення прозорих умов для самозайнятості, визначення статусу моделі, встановлення правил зберігання цифрових даних, регламентацію діяльності платформ та механізмів захисту від цифрового насильства. Водночас законодавець має враховувати морально-культурні особливості українського суспільства, а також ризики маніпулятивної експлуатації неповнолітніх. Варто враховувати досвід Німеччини, де з 2017 року діє закон про захист працівників секс-індустрії (*Prostituiertenschutzgesetz*), що передбачає реєстрацію, обов'язкові консультації та регулярне медичне обстеження [1]. Подібні механізми могли б бути адаптовані для вебкам-сектору — не як обмеження, а як захист від експлуатації, торгівлі людьми та кіберзлочинів.

Одна з найсерйозніших загроз для вебкам-моделей — масове розповсюдження їхнього

приватного або платного контенту без згоди на піратських сайтах. Незаконне копіювання, збереження та публікація відео з adult-платформ порушує права інтелектуальної власності, особисте життя та цифрову безпеку моделей.

У відповідь на цю проблему формується міжнародна співпраця між державами, платформами та правовласниками, які координують дії для виявлення, блокування і притягнення до відповідальності операторів піратських сайтів. У ЄС такі дії підтримуються **Директивою 2004/48/ЄС про забезпечення прав інтелектуальної власності**, яка дає змогу правовласникам домагатися видалення контенту й відшкодування шкоди [10]. Крім того, великі adult-платформи впроваджують власні інструменти боротьби з піратством, зокрема цифрове водіякування, автоматичне розпізнавання відео, верифікацію моделей та механізми «notice & takedown» [7]. Для України участь у таких ініціативах могла б значно підвищити рівень захисту моделей і платформ від нелегального поширення контенту, а також зміцнити позиції країни у сфері міжнародного цифрового права.

Висновки. Доповнення законодавства у сфері цифрових прав, створення інструментів саморегулювання, підтримка платформ цифрової відповідальності – усе це може стати основою для формування прозорості, захищеної та економічно доцільної моделі вебкам-моделінгу в Україні. Без врахування зарубіжного досвіду та реальної статистики ця сфера залишатиметься в тіні, із високим рівнем правової невизначеності та соціальних ризиків.

Легалізація та повноцінне правове врегулювання вебкам-індустрії здатні чинити багатогранний вплив на економіку держави. З одного боку, це може сприяти зростанню доходів бюджету та виведенню з тіні значного сегмента цифрової зайнятості. З іншого – потребує тонкого балансу між економічною доцільністю, етичними рамками й правами учасників. По-перше, **детінізація доходів** у сфері вебкам-моделінгу дозволила б значно розшири-

ти податкову базу. За прикладом інших країн, держава могла б щорічно залучати десятки мільйонів гривень лише у вигляді податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску. Враховуючи значний обіг індустрії, фіскалізація цієї діяльності здатна стати важливим джерелом надходжень до бюджету [12]. По-друге, **формалізація галузі** створить нові робочі місця – не лише для моделей, а й для продюсерів, фотографів, маркетологів, юристів, адміністраторів, фахівців із цифрової безпеки та розробників технічних рішень. Таким чином, легалізація стимулюватиме розвиток суміжних сфер цифрових послуг. По-третє, **прозора діяльність вебкам-студій** сприятиме залученню інвестицій у legal tech, cybersecurity та інші напрями, пов'язані з онлайн-платформами. За міжнародними оцінками, ринок adult tech демонструє стійку позитивну динаміку – як за обсягом, так і за рівнем впровадження інновацій. І нарешті, **розвиток супутніх секторів** – від психологічного консультування і до юридичної підтримки моделей – може надати додатковий імпульс для малого та середнього бізнесу, орієнтованого на нішеві потреби цифрового ринку праці.

Вебкам-моделінг – не просто інтернет-робота, а соціально-правовий феномен, що стикається з багатьма аспектами публічного і приватного права. Його правове регулювання потребує зваженого, фахового та неполітизованого підходу, в основі якого мають бути права людини, цифрова безпека, економічна прозорість і адаптація до глобального контексту. Спроба ігнорувати цю сферу – це не нейтралітет, а шлях до ще глибшої тінізації і правової незахищеності тисяч осіб, які вже є її учасниками. Отже, легалізація вебкам-індустрії виводить її з поля правової невизначеності, формує умови для соціального захисту моделей та стимулює економічну активність, якщо вона супроводжується адекватними етичними стандартами, цифровим регулюванням і механізмами превенції ризиків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (BMFSFJ). Studie: Lebenssituation, Sicherheit und Gesundheit von Frauen in Deutschland. URL: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/studie-lebenssituation-sicherheit-und-gesundheit-von-frauen-in-deutschland-80694>
2. Freedom House. Freedom on the Net 2023: The Repressive Power of Artificial Intelligence. Вашингтон: Freedom House, 2023. URL: <https://freedomhouse.org/sites/default/files/2023-10/Freedom-on-the-net-2023-DigitalBooklet.pdf>

3. Global Webcam Market Size & Trends Report URL: <https://www.grandviewresearch.com/horizon/outlook/webcam-market-size/global>
4. Internal Revenue Service (IRS), USA. *Form 1099-NEC – Nonemployee Compensation*. URL: <https://www.irs.gov/forms-pubs/about-form-1099-nec>
5. Is the activity of webcam models legal in Poland and is it necessary to pay taxes? Aksis Agency. URL: <https://aksis.agency/blog/is-the-activity-of-webcam-models-legal-in-poland-and-is-it-necessary-to-pay>
6. Live Streaming Market Size, Share & Trends Analysis Report URL: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/live-streaming-market-report>
7. Mason Hayes & Curran. Notice and Takedown Obligations under the Digital Services Act. MHC Insights. 2023. URL: <https://www.mhc.ie/latest/insights/notice-and-takedown-obligations-under-the-digital-services-act>
8. Online Safety Act 2023. United Kingdom. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50/contents/enacted>
9. Вебкам-моделінг: правове регулювання в Україні. Juscutum, 2021. URL: <https://www.juscutum.com/news/vebkam-modeling-pravove-regulyuvannya-v-ukrayini>
10. Директива № 2004/48/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС від 29 квітня 2004 року про забезпечення прав на інтелектуальну власність. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/253506__253571
11. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
12. Легальність веб-кам студій в Україні або як побудувати веб-кам бізнес та не потрапити під кримінальну відповідальність. Кушнеренко. Юридичний блог. 11.12.2023. URL: <https://kushnerenko.com.ua/2023/12/11/legalni-st-veb-kam-studij-v-ukraini-abo-yak-pobuduvati-veb-kam-biznes-ta-ne-potrapiti-pid-kriminalnu-vidpovidalnist/>
13. Моє тіло – моє діло: українські депутати хочуть декриміналізувати порнографію. BRDO. 2024. URL: <https://brdo.com.ua/en/analytics/moye-tilo-moye-dilo-ukrayinski-deputaty-hochut-dekryminalizuvaty-pornografiyu/>
14. Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П., Бабій А.Ю. Кримінальне право України: Особлива частина [Електронний ресурс] / Чернівецький юридичний інститут НУ «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. 319 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/925b77a2-4047-4e05-9573-de46827fc33c/content>
15. Портал самозайнятих осіб у Франції. URSSAF. URL: <https://www.autoentrepreneur.urssaf.fr/portail/accueil.html>
16. Як знайти роботу в вебках: скільки заробляють моделі і з чого почати. Layboard. URL: <https://layboard.com/ua/article/296/kak-najti-rabotu-v-vebkame-skolko-zarabatyvaut-modeli-i-s-cego-nacat>